

Prof. dr hab. Krzysztof Białowicz
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Sztuk Pięknych

Ocena dorobku artystycznego oraz rozprawy doktorskiej mgr Justyny Jędrysek pod tytułem: *Metro jako księga miasta* sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki, dyscyplinie - sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym przez Radę Naukową Instytutu Sztuk Plastycznych, Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Zlecniodawca recenzji:

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Instytut Sztuk Plastycznych, pismo z dnia 30 listopada 2022 roku.

(nr pisma WA.IS.4020.4.2019).

Ogólne informacje o doktorantce

Justyna Jędrysek w 2010 roku ukończyła Państwową Ogólnokształcącą Szkołę Sztuk Pięknych im. Juliana Fałata w Bielsku-Białej, ze specjalizacją reklama wizualna. W latach 2011-2016 studiowała Grafikę w Instytucie Sztuki w Cieszynie na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego. Dyplom z wyróżnieniem uzyskała w pracowniach dr hab. Sebastiana Kubicy oraz prof. Józefa Knopka. Podczas studiów odbyła półroczny staż w Pracowni Typograficznej *Pan BonTon*. W latach 2016–2020 odbyła na macierzystej uczelni studia doktoranckie, które w 2019 roku skutkowały otwarciem przewodu doktorskiego w dziedzinie Sztuk Pięknych.

B

Ocena dorobku artystycznego

Justyna Jędrysek wykazuje się niezwykle dużą aktywnością na polu grafiki projektowej. Jej prace można było zobaczyć na ponad 10 wystawach indywidualnych, głównie w Polsce oraz na ponad 100 wystawach zagranicznych min. w Czechach, w Ukrainie, w Macedonii, Serbii, Rumunii, Luksemburgu, Meksyku, Ekwadorze, Iranie oraz na Węgrzech. Jej dorobek był wielokrotnie nagradzany - wymienić w tym kontekście należy chociażby wyróżnienie honorowe na międzynarodowej wystawie „World Without Violence” Today Poster w Teheranie, II Nagrodę na VI Międzynarodowym Biennale Plakatu Społeczno-Politycznego w Oświęcimiu, czy Wyróżnienie TOP10 Plakatfest na V Międzynarodowym Festiwalu Plakatu w Chorzowie. Justyna Jędrysek była też dwukrotnie stypendystką Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia artystyczne oraz jednokrotnie stypendystką projektu „Młoda Polska”.

Ważnym wydarzeniem podczas studiów doktoranckich był 10-miesięczny staż odbyty w 2018 roku w Atelier Michela Bouvet'a w Paryżu. W ramach pobytu we Francji doktorantka pracowała jako projektantka oraz jako kuratorka organizując wraz z Bouvet'em wystawę *POLOGNE. Une Revolution Graphique*. Cykl siedmiu wystaw poświęconych polskiemu plakatowi organizowany był w Échirolles i całej agromelacji Grenoble. W tym samym czasie Justyna Jędrysek nawiązała stałą współpracę ze Stacją Naukową Polskiej Akademii Nauk w Paryżu, co przełożyło się na organizację kilku konferencji.

Twórczość Justyny Jędrysek jest mocno powiązana z działaniami manualnymi. Rysunek, malarstwo, grafika warsztatowa pozbawione są dosłowności, emanują specyficznym poczuciem humoru. W załączonym do dokumentacji portfolio widzimy plakaty opatrzone oryginalną ekspresją bazującą na grubiańskiej kresce lub chropowatych płaszczyznach. Z tego obszary wyróżniłbym m.in. plakaty *Zostań w domu* oraz *ZOO*. W jej ilustracjach dominują szeroko rozumiane pejzaże, mroczne, świetliste lub zagmatwane. Ciekawym rozwiązaniem wizualnym są np. projekty *Tolerancja* i *Piesek*, gdzie subtelny rysunek wydobywa się z cichej przestrzeni dalszego planu. Osobnym rozdziałem wydają się być publikacje, które chociaż są kontynuacją dotychczasowej drogi twórczej artystki, to prezentują większą dyscyplinę kompozycyjną i większą precyzję wykonania. Wyróżniłbym z tego grona pozycję *Mistrz i Małgorzata* prezentującą oryginalne rozwiązania formalne i ciekawą, opartą na liternictwie okładkę.

Aktywność artystyczna doktorantki ogniskuje się głównie wokół grafiki warsztatowej, grafiki wydawniczej, plakatu i ilustracji. Swój dorobek nieustannie rozwija podczas komercyjnych kontaktów z różnego rodzaju wydarzeniami artystycznymi i instytucjami, m.in. Festiwałem „Kręgi Sztuki”, Muzeum Drukarstwa w Cieszynie, Muzeum Sztuki Drukarskiej i papiernictwa w Supraślu.

Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego

Mgr Justyna Jędrysek w ramach praktyk doktoranckich (2016–2017) w pracowni Projektowania Graficznego dr hab. Sebastiana Kubicy współprowadziła następujące przedmioty: Projektowanie graficzne, Projektowanie ilustracji książki, Liternictwo i typografia. W dalszym etapie (2018–2020) prowadziła samodzielnie przedmioty: Podstawy projektowania, Projektowanie ilustracji książki, Liternictwo i typografia, Przygotowanie do druku. W latach 2020–2022 w ramach zatrudnienia w: Instytucie Sztuki w Cieszynie prowadziła Projektowanie ilustracji i Przygotowanie do druku, na Wydziale Grafiki i Wzornictwa – Projektowanie Graficzne, Podstawy projektowania, Licencjacką pracownię dyplomową i Edytory grafiki, na Wydziale Sztuki – Projektowanie dla wydarzeń kulturalnych i Animację kulturalną.

Sporą część swojej aktywności na Cieszyńskiej uczelni doktorantka poświęciła działalności organizacyjnej. Należy wymienić przy tej okazji następujące działania: organizację wystaw studentów: „Od Cieszyna do Szczecina” w Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie, „Pod wpływem chwili” w toruńskim CSW, „Skłonności do ostrości” publikowaną w teatrze im. Heleny Modrzejewskiej w Legnicy, „Ostrość widzenia” podczas 4 Śląskiego Festiwalu Nauki w Katowicach.

W obszarze pozauczelnianym doktorantka nawiązała współpracę z Muzeum Sztuki Drukarskiej i papiernictwa w Supraślu, która zaowocowała prowadzeniem warsztatów graficznych i papierniczych na terenie całej Polski. Do ważnych epizodów w jej pracy organizacyjnej należy zaliczyć też od 2019 roku członkostwo w polskim oddziale międzynarodowej organizacji rysowników satyryków Federation of Cartoonists Organization (FECO Poland), a od 2020 roku członkostwo w Radzie Artystycznej międzynarodowego festiwalu *SATYRYKON*.

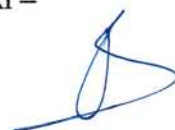

Ocena rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr Justyny Jędrysek została przeprowadzona pod opieką promotora dr hab. Sebastian Kubicy, prof. Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Jej idea, jak sama nazwa głosi, odnosi się do wizualnej podróży po paryskim metrze. Podróż ta podparta zauroczeniem ma silną nadbudowę powiązaną z historią miejsca, specyficzną architekturą, identyfikującym go dizajnem. Przyznam, że w mojej osobistej historii Paryż i „jego” metro zajmuje też ważną pozycję. Za każdym razem, kiedy odwiedzam to miasto, poruszam się wyłącznie podziemną koleją. To ciekawy, uzależniający i bardzo różnorodny świat. Każda stacja, to inna opowieść, inny zapach, inne światło i inne obrazy. W moim odczuciu pewnego rodzaju fenomenem projektowym jest jego graficzny plan, który w każdym z miast wygląda podobnie i jest w podobny sposób fenomenalnie czytelny. Dziesiątki cienkich różnokolorowych linii z nałożonymi kropkami sprawiają, że każdy nawet z miernym poczuciem orientacji jest w stanie dotrzeć do każdego z wybranych miejsc.

Doktorantka, odbyła podróż, w której zaliczyła wszystkie 305 stacji, każdą na swój oryginalny sposób dokumentując. Ponad stuletnia historia paryskiej kolei podziemnej została poddana analizie i przefiltrowana przez młody, nieskrępowany umysł artystki – projektantki. Wczytując się w treść rozprawy doktorskiej Justyny Jędrysek odnajduję pasję i energię twórczą. Wszystko podane jest tutaj w sposób czytelny i logiczny. Na początku urzeka nas opowieść, zawiłe losy projektu paryskiego metra jego powierzchnia i „podpowierzchnia”. Odnajdujemy w niej nazwiska artystów, budowniczych, wiadomości ogólne, ale też detale, np. architektoniczne drobiazgi, które wzbogacały koloryt paryskiej inwestycji, współbrzmienie metalu, ceramicznych ścian i zmieniających się na przestrzeni epok krojów pisma.

Drobiazgowo opisana przez doktorantkę historia jest bardzo dobrym i ważnym punktem rozprawy, ponieważ oswaja nas z teraźniejszością. To prolog, akord rozpoczynający główny motyw suit. Mam nieodparte poczucie, że Justyna, w tej zaangażowanej opowieści lepiej czuje się pod powierzchnią miasta niż na jego ulicach. Ciekawą częścią tego obszernego tekstu, która niejako przybliżyła nas do głównego tematu – obiektu artystycznego, czyli eksperymentalnej książki jest rozdział, w którym metro wchodzi dialog z kulturą i sztuką. Takie postacie, jak Édith Piaf, Krzysztof Kieślowski, Luc Besson, George Orwell, Franz Kafka naznaczyły metro swoją osobowością. Uważam za niezwykle ciekawy i przydatny dla mnie (czyli piszącego tę recenzję) dialog, w który autorka wchodzi z różnymi dziedzinami sztuki. Literatura, muzyka, teatr, film, sztuki wizualne, to wszystko świadczy o dużej wrażliwości i szerokich zainteresowaniach artystki –

szczególnie istotnych jeżeli chodzi o pracę projektanta, który podejmuje wyzwania nadchodzące z wielu kierunków. Odniosłem wrażenie, że spośród wszystkich cytowanych w rozprawie wątków najsilniejsze piętno odcisnęła na doktorantce literatura. Przytaczani: Jacques Jouet, Raymond Queneau, Christine Feret-Fleury stali się dla niej inspiracją i polem odnajdowania własnej tożsamości.

Justyna przebywając wielokrotnie w Paryżu wykształciła w sobie indywidualny styl komunikacji z tym miastem – osobisty, czuły, czasami drapieżny. Odpowiadając na pytanie „Dlaczego metro” wspomina przemieszczanie się z miejsca na miejsca i próby oswojenia metra, zrozumienia go na własnych warunkach. Cytowany w rozprawie Clive Phillpot z Muzeum of Modern Art rozróżnia trzy rodzaje książek, które wchodzą w interakcję ze sztuką. Justyna Jędrysek z tego zestawu najdosadniej opowiedziała się po stronie książki jako dzieła: „...prace artystyczne w formie książki, dokonywane na polu doświadczeń ze strukturą, kształtem i znaczeniem.”

Książka

Obiektem pracy doktorskiej Justyny Jędrysek jest książka artystyczna opowiadająca o paryskim metrze. Ciężka kartonowa oprawa ze strukturą przypominającą białe szklone kafelki wprowadza nas w świat zawarty w monochromatycznej przestrzeni. Nie więcej niż trzy kolory opowiadające o uczuciu do miasta. Na samym początku ręcznie wykonany plan metra, sieć linii z zaakcentowanymi połączeniami, z których najczęściej korzystała autorka. Dziesiątki zdjęć wykonanych iphone’em. Struktury ścian, podziemne pasaże, nadziemna architektura i uwaga poświęcona typografii. Całość zamknięta plastikową obwolutą z sitodrukowym znakiem, wydłużonym „M”. Justynie udało się osiągnąć efekt spójności bazując na różnorodności. Takie jest metro. Ciche i głośne jednocześnie, wyrafinowane i prostackie. Obserwując dorobek artystyczny doktorantki widzę w nim przede wszystkim witalność, gest i szacunek do technik manualnych. Jedną ze składowych jakości książki o paryskim metrze było niewątpliwie doświadczenie artystki związane z pracą introligatorską. Książka jest bardzo precyzyjnie i profesjonalnie skonstruowana. Jej różnorodność zbudowana za pomocą różnego rodzaju wklejek, perforacji, intensywności struktury graficznej przeciwstawiona jest jednolitym płaszczyznom kolorystycznym. Wielowątkowa szata typograficzna balansuje między techniczną surowością, a rysunkowym punkiem. To się dobrze czyta, chociaż czytania, w rzeczy samej jest niewiele.

Każdy przystanek paryskiego metra jest inny, dlatego książka wiedzie przez bardzo różne obszary. Wyjątkiem pod względem kolorystycznym – tylko raz pojawia się z książce czerwień – jest stacja

Bastille, z czerwonymi kropkami zwracającymi naszą uwagę na wydarzenia rewolucji francuskiej. W tym intensywnym książkowym obiekcie jest dużo dokumentu, ale też odrealniające kadrowanie, zniekształcanie rzeczywistości. Zabawa rysunkiem przypomina czasami sytuację, w której dziecko z braku czystej kartki gryzmoli coś na przypadkowo znalezionej gazecie. Justyna w graficznej narracji odnalazła rytm właściwy rytmowi metra. To przede wszystkim picture book, może nawet super przewodnik dla podróżnych lubiących się zgubić. Książka kieszonkowa, którą można zabrać w każdą podróż, podróż metrem. Jej layout oparty jest na dużych rytmicznie rozmieszczonych płaszczyznach fotografii, wzbogacanych od czasu do czasu warstwą rysunkową. Warstwa tekstowa, subtelna, wpasowana w ciche przestrzenie pomiędzy obrazami, na marginesach stron, złożona jest jednoelementowym transparentnym krojem *Helvetica Neue*. W innych sytuacjach autorka wykorzystuje nieco bardziej ozdobny *Parisine*. Wybór obu fontów to nie przypadek, wpisały się one bardzo ściśle w historię identyfikacji paryskiego metra.

Na charakterze książki zaważyła w znacznej mierze technika druku. Połączenie drapieżnego sitodruku z - z pozoru niedbałą- risografią, dało efekt publikacji intensywnej graficznie o dużym ładunku ekspresji. Wspomniane techniki balansujące między estetyką kserokopii a odręcznie odciskanym szablonem dają mi poczucie braku dosłowności i pozytywnie zabrudzonej percepcji. Odnosząc się do brzmienia gitar, to bardziej ciężki *Les Paul* z lat sześćdziesiątych, niż współczesny szklisty *Telecaster*. W tej wydawniczej pozycji jednym z silniejszych akcentów, które ją wyróżniają spośród innych książek są alonze. Te przeskalowane, ukryte rozkładowki powodują, że się na chwilę zatrzymujemy chłonąc powiększoną typografię stacji Abbesses, Franklin Delano Roosevelt, czy sportową ilustrację Villejuif Leo Lagrange.

Muszę przyznać, że jako recenzent z dużą przyjemnością przeglądałem dostarczoną mi dokumentację. Justyna Jędrysek starannie przygotowując swój doktorancki zestaw wykazała się szacunkiem wobec grafiki projektowej, wobec siebie i wobec oceniającego. Takie pozycje, jak portfolio, dokumentacja dorobku, rozprawa doktorska zostały wydrukowane i oprawione w spójny, zgodny z regułami identyfikacji wizualnej sposób. Kolorystyka, dobór papieru, ozdobne akcenty i oprawa stanowią całość z głównym obiektem naszych „westchnień”, czyli książką eksperymentalną. Doktorantka przekazuje w ten sposób sygnał, że fizyczność, z którą obcujemy przewracając strony zeszytów, książek jest dla niej tak samo ważna, jak zawarta w rozprawie doktorskiej idea. Potrafi umiejętnie balansować między współczesną technologią, będącą ważną

składową pracy projektanta, a warsztatem manualnym, który w jej wypadku uwiarygadnia cały proces tworzenia wielowarstwowego dzieła.

Konkluzja

Po szczegółowym przeanalizowaniu dorobku artystycznego, organizacyjnego, dydaktycznego oraz po zapoznaniu się z rozprawą doktorską mgr Justyny Jędrysek pt. *Metro jako księga miasta*, stwierdzam, że spełnia ona wymagania ustawowe i prezentuje wysoki poziom artystyczny. Wszystkie jej składowe, czyli obiekt artystyczny, część teoretyczna i dokumentacyjna stanowią spójną i przekonującą całość, w oryginalny sposób definiującą postawę artystyczną i ideową doktorantki. Mgr Justyna Jędrysek wykazuje się szeroką wiedzą z zakresu historii sztuki, współczesnych technologii i reguł projektowania, które mają istotny wpływ na poziom przedstawionych mi treści. Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Justyny Jędrysek stanowi znaczny wkład w rozwój reprezentowanej dyscypliny i wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Sztuk Plastycznych, Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o nadanie jej stopnia doktora w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

